

І.В. Колесник

аспірант

(Інститут економіко-правових досліджень НАН України)

УДК 346.7.652

ОСОБЛИВІСТЬ ПРЕДМЕТА ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Викладено матеріал дослідження предмета договору поставки як підстави розмежування з договором купівлі-продажу та визначення юридичної природи поставки як господарського договору. Встановлено, що особливість предмета договору поставки на залізничному транспорті полягає в галузевій спрямованості та галузевій кодифікації кожного виду товару, що закуповується.

Ключові слова: *договір поставки, договір купівлі-продажу, товар, продукція, виріб, річ, продукція залізничного призначення, класифікатор матеріально-технічних ресурсів.*

Изложен материал исследования предмета договора поставки как основания разграничения с договором купли-продажи и определения юридической природы поставки как хозяйственного договора. Установлено, что особенность предмета договора поставки на железнодорожном транспорте заключается в отраслевой направленности и отраслевой кодификации каждого вида закупаемого товара.

Ключевые слова: *договор поставки, договор купли-продажи, товар, продукция, изделие, вещь, продукция железнодорожного назначения, классификатор материально-технических ресурсов.*

The article describes the study of the subject material supply agreement, as the basis of division with the purchase agreement and determine the legal nature of the delivery as a business agreement. Found that the features of the subject contract for the supply of railway transport is the branch orientation and branch codification of each item that is purchased.

Keywords: *supply contract, sale contract, product, production, good, thing, production train destination, classifier logistical resources.*

Постановка проблеми. Постійний розвиток економічних відносин та разом з цим вдосконалення діючого законодавства у сфері господарювання, безперервний процес нормотворчої діяльності відповідно до економічних та соціальних потреб є підставою для здійснення наукового дослідження господарсько-правових норм шляхом проведення їх аналізу з метою впорядкування правового регулювання господарської діяльності.

Дослідження особливості предмета договору поставки на підприємствах залізничного транспорту ґрунтується насамперед на дослідженні договору поставки як виду господарського договору.

Актуальність даного наукового дослідження зумовлюється багаторічною дискусією серед вчених з приводу юридичної природи договору поставки, оскільки однією із ознак розмежування поставки та купівлі-продажу є саме предмет договору. З розвитком ринкових відносин та науково-технічного прогресу в сфері виробництва зростає науковий інтерес у дослідженні предмета договору поставки залізничного транспорту, який є об'єктом господарських правовідносин, що опосередковує права та обов'язки суб'єктів госпо-

дарської діяльності у сфері залізничного транспорту.

У дореволюційній цивілістичній літературі одним із критеріїв розмежування поставки та купівлі-продажу був предмет договору. Так, вважалось, що предметом поставки є речі, які визначені по роду, кількості, якості, тобто замінні речі. Річ, що продається, повинна бути визначена індивідуальними ознаками [1, с. 67].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Серед науковців, які приділили увагу питанню предмету договору поставки, необхідно назвати таких: А.Г. Гойхбарг, Г.Ф. Шершеневич, А.М. Винавер, К. Варшавський, Я.А. Куник, О.С. Йоффе та ін. На їх думку, предмет договору поставки складають речі, які визначені саме родовими ознаками.

Як зазначає А.Г. Гойхбарг, продавець повинен бути власником речі, яка відчужується, лише стосовно індивідуально-визначеного майна. Майно, яке визначене лише родовими ознаками, може бути продане і до його придбання у власність продавцем [1, с. 70].

А.М. Винавер, виходячи з розуміння поставки як купівлі-продажу речей, що визначені родовими ознаками, вважав, що поставка є видом договору купівлі-продажу і юридична сутність цієї угоди не змінюється від того, що при укладенні деяких видів поставки вимагалось додержання формальностей, які не вимагались при купівлі-продажу [1, с. 70].

У своїй дисертації Г.С. Корнієнко окреслила предмет поставки як рухомі речі, у той час як за договором купівлі-продажу може бути реалізоване як рухоме, так і нерухоме майно. Автор зазначає: «Беззаперечно, що земля та інші природні ресурси для потреб АПК поставлятися за договором поставки виробничо-технічного призначення не можуть, проте вони можуть виступати об'єктами договору купівлі-продажу» [2, с. 110].

Таким чином, вченими здійснюється розмежування договору поставки та договору купівлі-продажу за предметом залежно від наявності індивідуально визначених ознак речей або родових ознак речей та наявності ступеня рухомості майна (рухоме/нерухоме). Поняття індивідуальних та родових ознак речей міститься у Цивільному кодексі України, згідно з яким річ є визначеною індивідуальними ознаками, якщо вона наділена тільки її властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей, індивідуалізуючи її. Речі визначені індивідуальними ознаками, є незамінними. Річ є визначеною родовими ознаками, якщо вона має ознаки, властиві усім речам того ж роду, та вимірюється числом, вагою, мірою. Річ, що має лише родові ознаки, є замінною [4].

У діючому Господарському кодексі України предмет договору поставки встановлений як визначені родовими ознаками продукція, вироби з найменуванням, зазначеним у стандартах, технічних умовах, документації до зразків (еталонів), прейскурантах чи товарознавчих довідниках. Предметом поставки можуть бути також продукція, вироби, визначені індивідуальними ознаками (стаття 266 ГК України) [3]. Визначення предмета договору поставки має законодавче закріплення не тільки в нормах Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року №436-

IV, але і в інших нормативно-правових актах, таких як Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 року № 2289-VI [5], Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001 року № 2406-III [6], Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» 14.01.2000 року № 1393-XIV [7], наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації «Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-97» від 30.12.1997 року № 822 [8], постанова Ради Міністрів СРСР «Об утверждении Положения о поставках продукции производственно-технического назначения, Положения о поставках товаров народного потребления и основных условий регулирования договорных отношений при осуществлении экспортно-импортных операций» від 25.06.1988 року № 888 [9].

У відносинах, пов'язаних із здійсненням державних закупівель законодавець застосовує таке поняття, як договір про закупівлю, який укладається між замовником і учасником за результатами процедури закупівлі та передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари за державні кошти. За своєю суттю договір про закупівлю (у разі придбання товарів) є договором поставки.

Предметом договору про закупівлю є товар, послуги та роботи. Товар – продукція, об'єкт будь-якого виду та призначення, у тому числі сировина, вироби, устаткування, технології, предмети у твердому, рідкому і газоподібному стані, а також послуги, пов'язані з поставкою товарів, якщо вартість таких послуг не перевищує вартості самих товарів [5].

Визначення предмета закупівлі здійснюється відповідно до наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі» від 26.07.2010 року № 921 на основі Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016-97, затвердженого наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 30.12.1997 року № 822, за показником п'ятого знака (класифікаційне угруповання «категорія») із зазначенням у дужках конкретної назви товару. При цьому замовник може визначити окремі частини предмета закупівлі (лоти) за показниками шостого і дев'ятого знаків зазначеного Класифікатора (класифікаційні угруповання «підкатегорія» і «тип»), а також за обсягом, номенклатурою та місцем поставки товарів [10].

У сфері технічного регулювання господарської діяльності при укладенні договору предмет поставки визначається як «продукція». Поняття «продукція» зустрічається в багатьох нормативних актах. Розгорнуте визначення терміна «продукція» наведено в Законі України «Про підтвердження відповідності», згідно з яким продукція – це будь-який виріб, процес чи послуга, що виготовляється, здійснюється чи надається для задоволення суспільних потреб [6].

Також поняття «продукція» міститься і в Законі України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції», який розуміє під цим терміном будь-яку продукцію (товари) вітчизняного виробництва або імпортовану

на митну територію України, призначену для споживання та (або) виробництва іншої продукції, у тому числі напівфабрикати і сировину, а також матеріали, які використовуються у процесі її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, пакування та маркування.

Відповідно до Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016-97, продукція – це результат діяльності чи процесів. Продукція може містити послуги, обладнання, перероблені матеріали, програмне забезпечення чи їхні комбінації [8].

У сфері матеріального виробництва, предметом договору поставки законодавець визначає продукцію виробничо-технічного призначення та виробу народного споживання. Продукція виробничо-технічного призначення використовується у сфері виробництва в якості засобів виробництва. Вироби народного споживання використовуються у сфері особистого споживання. Порядок укладення та виконання договорів на поставку продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання регламентується відповідними положеннями, затвердженими постановою Ради Міністрів СРСР від 25.06.1988 року № 888 [9].

Що стосується поняття «виріб», то воно менш уживане та зустрічається переважно в підзаконних нормативних актах спеціального призначення, які визначають його як одиницю промислової продукції, кількість якої обчислюють у штуках (екземплярах).

Серед різноманіття існування продукції виробничо-технічного призначення є необхідність у виділенні в окрему групу продукції залізничного призначення. Оскільки саме продукція залізничного призначення спроможна забезпечити безперервний процес перевезень вантажів та пасажирів.

Визначення та зміст предмета договору поставки на залізничному транспорті має законодавче закріплення в нормативно-правових актах Міністерства інфраструктури України та відповідних наказах Укрзалізниці.

Так, відповідно до наказу Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок встановлення вимог щодо якості продукції при проведенні процедури закупівлі» від 25.06.2009 року № 376-Ц, продукція залізничного призначення – будь-який виріб, процес, послуга або пов'язані з нею процеси, системи і послуги, персонал та органи у галузі залізничного транспорту, які виготовляються, здійснюються, надаються чи залучаються для потреб залізничного транспорту, і які можуть бути використані в рухомому складі, інфраструктурі, в управлінні рухом поїздів, спорудах тощо, самі або у комплексі з іншими складовими, при виконанні процесу перевезень, технологічних процесів, що забезпечують обслуговування і ремонт транспортних засобів, об'єктів інфраструктури та системи управління на підприємствах залізничного транспорту [11].

На підприємствах залізничного транспорту діє Галузева система кодифікації продукції (для Галузевих потреб залізничного транспорту), що представляє собою впорядковану сукупність організаційної структури, документів та інформаційних технологій з кодифікації продукції, яка закуповується для галузевих потреб залізничного транспорту.

Галузевий класифікатор матеріально-технічних ресурсів розроблений для систематизації продукції, яка створена внаслідок економічної діяльності як вітчизняної промисловості, так і промисловості зарубіжних країн і споживається залізничною галуззю.

Структура Галузевого класифікатора відповідає принципам розподілу продукції як по обліковим групам Державного класифікатора продукції та послуг ДК 016-97, так і по укрупненим групам класифікатора укрупнених груп, що забезпечує можливість групування матеріально-технічних ресурсів за напрямками ведення обліку та планування постачання матеріально-технічних ресурсів відповідно із організаційною структурою побудови системи матеріально-технічного постачання в інфраструктурі залізничної галузі.

Класифікатор матеріально-технічних ресурсів створений у зв'язку з необхідністю у звітних документах державним органам вказувати мінімум п'ять знаків (категорію) класифікаційного угруповання Державного класифікатора ДК 016-97 для продукції, що закуповується. Усі угруповання розділу 38, який відсутній у ДК 016-97, перекодовані у розділ 35. Запасні частини класів 38.90, 38.91 перекодовані у підкатегорії 35.20.41 – 35.20.47, а на рівні типу – у код класифікаційного угруповання внесені старші три знаки коду запасної частини (групу із номенклатурних зошитів по запасних частинах). У структуру асортиментного довідника додано реквізит «код укрупненої групи» та проведені роботи по його заповненню.

Структура запису класифікатора угруповань матеріально-технічних ресурсів зазначено в Методиці введення та супроводу автоматизованої бази даних асортименту матеріально-технічних ресурсів, які споживаються на залізничному транспорті, яка затверджена наказом від 25.02.2008 року № 094-Ц [12].

Застосування системи кодифікації дає можливість забезпечити служби матеріально-технічного постачання, відокремлені структурні підрозділи, підприємства, які підпорядковані залізницям та дирекціям, достовірною інформацією щодо загальної номенклатури продукції, що споживається галуззю, її характеристик, наявності у запасах.

Об'єктами кодифікації є продукція, складові частини, комплектуючі вироби, запасні частини, матеріали, складні кінцеві зразки техніки, що є предметами постачання.

Принципи кодифікації матеріально-технічних ресурсів у Галузевій системі залізничного транспорту гармонізовані з основними принципами, які поширені в міжнародній практиці кодифікації, а саме:

- кожний предмет постачання, інформація про який вводиться до Галузевого класифікатора матеріально-технічних ресурсів, названий, описаний, а отже, ідентифікований таким чином, щоб мати тільки один обліковий номер;
- кожний предмет постачання, що призначається для галузевих потреб, є об'єктом кодифікації;
- замовлення предметів постачання для галузевих потреб здійснюється з обов'язковим застосуванням Галузевого класифікатора матеріально-технічних ресурсів;

• назва продукції (предмета постачання) встановлюється протягом процесу ідентифікації відповідно до узгоджених критеріїв на базі Галузевого асортиментного довідника матеріально-технічних ресурсів.

Матеріально-технічні ресурси, що є предметом постачання, поділяються на такі розділи: матеріали, матеріали верхньої будови колії, обладнання, інструмент і пристосування, масла та мастильні матеріали, паливо, металобрухт та запасні частини.

Висновки. Таким чином, розглянувши предмет договору поставки на залізничному транспорті можна виділити такі особливості:

- неоднозначне закріплення у правових нормах поняття предмета договору поставки: «товар», «продукція», «виріб», «продукція виробничо-технічного призначення» та «товар народного споживання»;
- галузева спрямованість продукції залізничного призначення;
- галузева кодифікація кожного виду товару, що закуповується;
- мета використання продукції залізничного призначення – забезпечення безперервного процесу перевезень вантажів та пасажирів.

Предмет договору поставки в залізничній галузі визначає юридичну природу договору поставки як окремого виду господарського договору.

Бібліографічні посилання

1. Шкундин З.И. Обязательство поставки товаров в советском праве / Шкундин З.И. – М., 1948.
2. Корнієнко Г.С. Правове регулювання матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників в умовах реформування АПК : дис. ...канд. юрид. Наук : 12.00.06 / Корнієнко Ганна Сергіївна. – Х., 2005.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
4. Цивільний кодекс України від 16.03.2003 року № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
5. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 01.06.2010 року № 2289-VI // ВВР України. – 2010. – № 33. – Ст. 471.
6. Про підтвердження відповідності : Закон України від 17.05.2001 року № 2406-III // ВВР України – 2001. – № 32. – Ст. 169.
7. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000 року № 1393-XIV // ВВР України. – 2000. – № 12. – Ст. 95.
8. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-97 : наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 30.12.1997 року № 822// Бізнес. Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації: зб. систематизованого законодавства. – 2003. – № 4.
9. Об утверждении Положения о поставках продукции производственно-технического назначения, Положения о поставках товаров народного потребления и основных условий регулирования договорных отношений при осуществлении экспортно-импортных операций : постановление Совета Министров СССР от 25.06.1988 года № 888.
10. Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі : наказ Міністерства економіки України від 26.07.2010 року № 921.
11. Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок встановлення вимог щодо якості продукції при проведенні процедури закупівлі : наказ Укрзалізниці від 25.06.2009 року № 376-Ц.
12. Про затвердження Методики ведення та супроводу автоматизованої бази даних асортименту матеріально-технічних ресурсів, які споживаються на залізничному транспорті України : наказ Укрзалізниці від 25.02.2008 року № 094-Ц.

Надійшла до редакції 10.10.2012